САРАЈЕВО КОГА ВИШЕ НЕМА

МОЈ ДЕДА, "ИЉА МУРОМЕЦ"

Пише:
Небојша Кнежић

Торонто, фебруара 2008.

Могао би рећи и “мој дјед”, или “дид”. Моја баба Стана, звана “Пјевачуша”, љутила се када кажем дјед!? А зато што, јој је сметало оно “ј”,,,она никада није живјела у Босни, на Купресу, у Шеменовцима одакле се мој дјед населио заједно са своје петеро дјеце, синовима, најстаријим мојим оцем Милетом, Славком, Лазом и ћеркама Анђом и Љубицом. А тамо на Купресу, у Босни говорило се то “ј”,,,а нарочито се употребљавало у пуном смислу као “прво слово” псовки које су тамо обилато користили.

Употријебили су ту псовку и 1941-ве, када су одлучили да се супроставе фашизму који је почео да пали, пљачка и убија скоро све пред собом. Неки побјегоше у усташке легије а остали у партизанске јединице. Када рат заврши одмах послије козарачког кола и пригодног говора неког политичког комесара сви преживјели из тих крајева кренуше у колонизацију Војводине!

Негдје на челу колоне налазио се и мој дјед. На челу колоне, одмах уз Симелу Шолају се налазио и оних судбоносних дана када се слабо наоружан са својим најстаријим сином, било му тек шеснаест година усудио супроставити сили и неправди и зато му се на грудима налазило осим Споменице и све остало Народно одликовање!

Одредница је била село Букин, тек преименовано у Младеново. Пошто је остао удовац, без своје жене Росе тек што се смјестио у пространу швапску кућу, поново се жени, не по “директиви”, већ нужди, са једном удовицом Станом, коју ће ускоро цијело село прозвати Пјевачуша,,,,сигурно зато што је волјела да пуно и често пјева….

*****

И док тог далеког љета педесет и неке сједим на дједовом крилу испред његове куће, чупам га за бркове и питам.

“што су ти тако велики бркови,,,,дједе?!”

“да те боље са њима прекријем,,ваааааах” каже дјед који моје од смијеха закоцијењено лице умаче у своје брчине какве је још само имао Марко Краљевић, наш српски народни јунак. и зато су мог дједа Кнежића Ђорђа сви у Младенову а и даље звали Брко!

“а зашто су ти тако велике очи!” питам дједа

“да те боље нанишаним” каже дјед па ме поново згужва у своје брке.

Смијемо се ја и дјед док поред нас кроз прашину пролазе коњске запреге на путу за плодну, некада давно поплављену а данас и те како хумусну Мостонгу. Шегаче се дјед и унук а зрели дудови чија стабла творе хладовину на шору падају нам на главу а онда отварам уста и дјед ми један по један у њих убацује. Сунце је врело и зној са чела моја дједа умива ми лице које ми он мало па мало брише својим брчинама јер не престајемо да зачикавамо један другога…..

Исти дан за ручком пуна кућа чељади, има нас бар петнестак, окупљамо се око стола на коме је овећа шерпа пилећег паприкаша кога је зготовила моја баба Пјевачуша и ја први умачем комад хљеба јер не могу да чекам да ми наспу у тањир. Она ме кутљачом удара по руци а за столом смијех уз звекет гладних кашика….

Изненада пошто је погледао на сат векерицу која се налазила попут неке птичурине на врху креденца, иза стола се диже дјед, подигну руку и рече “шудеееее!”

Сви као по команди умукнусмо гледајући га како се примиче радио-апарату, пали га а онда “винта” све док се не зачу неки Грга Златопер и Глас Америке. И док дјед слуша важне и судбоносне вијести ми гладно и покуњено сједимо у тишини. Халапљиво још једном покушавам да замочим комад хљеба у шерпу а онда ме Пјевачушина кутљача дохвати по врх тинтаре,,,, ”шуууудддееееее!” дрекну дјед и ми сви по тој команди још више оборисмо главе.

Те вијести су тај пут трајале дуже него су наши стомаци могли издржати па су мало помало и остали почели да умачу јер једино тако кашике нису звецкале о тањире у које се није смјело сипати док Брко не сједне на чело стола. А кад на крају и баба Пјевачуша умочи за њом одмах то урадим и ја,,,,само,,, тај пут не добих дрвеном кутљачом по глави…

И послије ручка док моје тетке перу суђе Пјевачуша пред мене ставља још једну пуну здјелу мирисних крофни које су биле слатке, ваздушасте и укусне као што неће никада више бити ни једне које ћу јести у своме животу. “еее грднеее ранеееее!” понавља она док ме гледа како се гушим истовремено у свакој руци држећи по једну….

Мој дјед послије ручка одлази у собу, скида се а ја вирим кроз одшкринута врата и чудим се зашто по овој врућини испод хлача које је скинуо има дуге, дебеле, памучне гаће! Слушам га како хрче а онда се тихо увлачим у собу, пењем на кревет и лијежем поред њега. Стављам своју главу на његове груди а он је крупном шаком обгрли док другом почеша брке како би му мање сметали док хрче….

*****

“данас идемо скупа у Мостонгу да ђубримо њиву”каже дјед упрежући коња Путка у уска дрвена кола. Сједам поред њега а он зацима кајасама и наш Путаљ зарови копитама по неравном путу и прашини. Важно сједим поред свога Брке док ме на ћошку испред куће месара Његе његова ћерка мојих година гледа напрћеног носа.

“дједе,,,могу ли да управљам колима, знам држати дизгине “ устрепталог гласа кажем погледујући према њој која је стајала и посматрала нас. Деда се обазрије уоколо, засука бркове, лукаво се насмјеши а онда се помакну како би ми направио мјеста те ја нахорозено преузимам кајасе у једну а бич подижем другом руком, и подвикнем,,ђиииххххааааааа!”

И док иза нашег Путка остају облаци прашине и њене задивљене очи убрзо долазимо до самога центра у коме је осим Друштвеног дома била и једна сластичарна коју смо звали “ћифтиница”. Чежњиво гледам према њој а онда дјед подвикну. “ооохххааааааа!” Коњ се заустави а старина ми у руку тутну једну жуту банку и ја подврискујући као индијанац трчим да купим “черпић”, тврди али сладак колач. Поново заустављамо кола испред Стокине кафане те идем да купим њему бањалучко Нектар пиво а себи кокту.

Са првим сумраком враћамо се из Мостонге а Пјевачуша направила штрудлу и облатне. Прљаве руке заривам у ванглу са ђаконијама а она ме онда оклагијом опали по дебелом месу. Боли и пече и ја се жалим дједу који испреже коња. Ту вече сједим у његовом крилу и једем колаче све дотле док ми стомак није отказао послушност и док трчећи замичем према “чучавцу” који се налазио у дну дворишта иза мене одзвања подругљиви Пјевачушин смијех.

*****

Наш први комшија Борић, чијих се прелијепих ћерки Ленке и Борке и данас сјећам једно јутро док смо још за столом и доручкујемо долази да се жали како му је кучка окотила младе али да су завучени дубоко у самом темељу куће. “мали би се могао завући, кучку ћу свезати ланцем да га не потрга па да ми извуче кучиће” каже Борић.

Дјед се чешка по брцима, можда исто онако као када су јуришали на неке швапске бункере па ме погледа а ја већ у ставу мирно, већ сам био спреман да пођем. Важно и испршено улазим у комшијско двориште а онда угледам велику и бијесну кују која цвили и напиње се. Пужући попут индијанца Хијавате о коме сам већ прочитао неколико сликовница, спретно извлачим кучиће и у цијелом селу сви знају за моју храброст. Ту вече Марина, ћерка месара Његе са двије другарице стално се шеткала испред наше куће. Ја се нисам усудио да изађем и ако су то оне очекивале већ сам кроз навучене прозирне завјесе жмиркао и посматрао их.

*****

Свануло је једна сунчана недеља, и ја на брзину умивши се бунарском водом из плеханог лавора излијећем на прашњави шор. Пуцањ бича малога Раје, нашега комшије који је имао већу главу од тијела и вазда сједио уз тарабу вратница и бичем убијао мухе зунзаре и плашио псе луталице огласио се да ме поздрави. Махнем му руком а онда трчим са осталом дјецом иза нечијих сватова вичући “кееееец кумеее!” Џепова пуних ситниша одлазим у “ћифтиницу” и осим хладне лимунаде једем четири “черпића” а послије застајем испред огласне плоче на којој се иза стаклених вратница закључаних катанцем шепурила бљештава филмска плаката. Филм се звао “Иља Муромец”. У том моменту је наишао месар Њего са ћерком Марином и ја се у лицу зацрвеним јер сам био потпуно го и бос , осим што сам на стражњици имао неке покрпане црне фискултурне гаће. Она се кезила лижући сладолед а чика Њего ми прође и рече. “е видиш мали, овај Иља Муромец има веће бркове од твога деде”

А ја се онда уозбиљим, испрсим и одлучно кажем.“нико нема веће бркове од мога дида,,,никоооо!”

“има, има,,,овај Иља Муромец а ако не вјерујеш поведи деду вечерас у биоскоп па ћете се обојица увјерити!” каже месар Њего и ја таман да му љутито кажем да је то немогуће а нека два старија клипана који су стајали иза мене и гледали у плакату, почну се церекати и хвалити брке Иље Муромеца а онда ми један од њих каже показујући прстом према небу,,”јаааооо ено га горе Иља Муромец,,,ааууууу!”

Ја наивно подигнем главу а други ми дјечак свуче гаће и ја останем потпуно го а они се уз цику и смијех стуште прашњавом улицом. Смијала се и мала Марина, сва се закоцијенила од смијеха,,, и ја навучем гаће а онда са очима пуним суза кренем шором према Дунаву па да се у њему утопим и да ме више нико никада не види.

Са првим мраком су ме уз саму обалу нашли деда и још пола села са њим, сједио сам уз једну врбу и гледао мутне дунавске таласе неодлучан да се у њих бацим. Када ми је деда рекао да право идемо у биоскоп да гледамо Иљу Муромеца, скочио сам од среће и зарио лице међу његове брке…

*****

Сједећи у дједовом крилу у тијесној и загушљиво биоскопској сали осјетим како су му длanови руку све влажнији а уздаси све дубљи. Обојици нам је јасно да Иља Муромец има брке као распрострте јагњеће коже и да се брци мога дједа са његовим не могу мјерити. Шутимо и дивимо се јунаку и мачу којим је сјекао непријатеља и коњу којим је јездио преко гора.

“е нека су му брци већи кад је “ваки јунак” каже мој дјед.

“а дједе,,,у нашег Марка Краљевића,,,мора да су брци већи од Ильиних!?” кажем

“јесу,,ииих,,,како нису!” самоувјерено потврди дјед

*****

Мој дјед, Кнежић Ђорђе, звани Брко, никада у своме животу није гледао ни један филм осим Иље Муромеца и он данас није жив али у Букину, данашњем Младенову остала је успомена на њега и његове бркове а ја је овом причом само печатим како се никада неби загубила са генерацијама старијих који одлазе на “небо” и младих који одлазе у градове, а у великим градовима успомене и овакве приче и немају баш неку цијену….. ✦